

**Механізм забезпечення та захисту прав людини в Україні:
розвиток в умовах європейської інтеграції.**

*Братюк М.Ю
студентка 5 курсу юридичного факультету
ДВНЗ «УжНУ»*

Анотація. В статті досліджуються поняття та особливості механізму забезпечення та захисту прав та свобод людини та громадянина в сучасній Україні. Аналізується інститут забезпечення прав та свобод людини в Європейському Союзі. Розглядаються пріоритетні напрями захисту прав та свобод людини в євроінтеграції, а також враховуючи Угоду про асоціацію між Україною та ЄС.

Ключові слова: права людини, захист прав людини, гарантії захисту прав людини, юридичний механізм захисту прав людини, євроінтеграція.

Annotation. This article examines the concept and features of the mechanism of promotion and protection of the rights and freedoms of human and citizen in modern Ukraine. Institute of promotion of the rights and freedoms of the European Union is analysed. The priority areas of protection of the rights and freedoms of European integration, and in view of the Association Agreement between Ukraine and the EU are considered.

Keywords: human rights, guarantees of human rights, legal mechanisms of human rights protection, European integration.

Постановка проблеми. Євроінтеграційні процеси в українському сьогоденні являються невід’ємним завданням політичної, економічної, соціальної сфери суспільного життя. Тому міжнародна діяльність органів влади спрямована на максимальне втілення міжнародних стандартів у національну правову систему, що на практиці може викликати непорозуміння в процесі реалізації механізмів деяких завдань, що стоять перед Україною.

Конституція України проголошує людину, її життя та здоров’я, честь і гідність, недоторканність та безпеку найвищою соціальною цінністю в державі. А отже інститут прав та свобод людини та громадянина та механізм їх реалізації, забезпечення та захисту виходять на перший план в процесі гармонізації вітчизняного та європейського права в цій сфері.

Аналіз досліджень і публікацій. Науковим розробкам в сфері захисту прав людини, а також юридичного механізму їх забезпечення присвячено роботи В. Авер’янова, В. Бабкіна, В. Забігайла, М. Козюбри, Р. Калюжного, А. Колодія, В. Копейчикова, С. Лисенкова, А. Олійника, В. Опришка, М. Орзіха, В. Погорілка, П. Рабіновича, В. Тація, Ю. Тодики, М. Цвіка, В. Шаповала, Ю. Шемшученка та інших; дослідників зарубіжжя: М. Баглая, О. Бережнова, М. Вітрука, Л. Воеводіна, В. Кучинського, О. Лукашової, М. Матузова, Р. Мюллерсона, В. Патюліна, В. Сіренка, І. Фарбера, В. Чиркіна, В. Чхиквадзе та інших.

Виклад основного матеріалу. Угода про асоціацію, прийнята між Україною та Європейським Союзом спрямована на консолідацію демократичних реформ, а саме реформи судової системи, поваги до верховенства права та прав людини, прозорості та демократичної відповідальності, а також підвищення участі громадян у публічному прийнятті рішень в Україні. Сторони (ЄС та Україна) погодилися, що повага до демократичних принципів, прав людини та основоположних свобод, як визначено, зокрема, в Гельсінському заключному акті Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 року та Паризькій хартії для нової Європи 1990 року, а також в інших відповідних документах щодо захисту прав людини, серед них Загальна декларація прав людини ООН 1948 року і Конвенція Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, а також повага до принципу верховенства права повинні формувати основу внутрішньої та зовнішньої політики Сторін і є основними елементами цієї Угоди. Забезпечення поваги до принципів суверенітету й територіальної цілісності, непорушності кордонів і незалежності, а також протидія розповсюдженню зброї масового знищення, пов’язаних з нею матеріалів та засобів їхньої доставки також є основними елементами цієї Угоди. [3]

Перш ніж приступити до аналізу та характеристики розвитку механізму забезпечення та захисту прав та свобод людини в Україні в умовах європейської інтеграції, ми вважаємо доречним коротко охарактеризувати

поняття та юридичну природу вищезгаданого механізму, його сутність в Україні, а також особливості функціонування в Європейському Союзі.

В загальному, можна зробити висновок, що юридична сутність механізму забезпечення та захисту прав людини виходить з того, що він являється засобом правової реальності, що покликаний реалізовувати досягнення цілей правового регулювання і забезпечувати врахування всіх законних інтересів і потреб суб'єктів права.

В Європейському Союзі не існує цілісного механізму захисту прав людини. На початку свого існування ЄС не приділяв значної уваги питанням захисту прав людини в об'єднанні. Національну систему захисту прав людини, яка функціонує в державах-членах, доповнює система захисту на рівні Євросоюзу. Також, захист прав і свобод людини здійснюється в межах Ради Європи, учасником якої Україна стала в 1995 році. Поступово в Європі почали формуватися дві самостійні системи захисту прав людини — в межах Ради Європи і Європейських Співтовариств. [5, с. 550]

Опираючись на визначені в асоціації пріоритетні сфери забезпечення та захисту прав та основоположних свобод людини, ми вважаємо, що українські євроінтеграційні процеси в даній сфері повинні, в першу чергу, розвиватися за такими напрямками: імплементація міжнародних і регіональних стандартів прав людини; забезпечення свободи вираження поглядів; забезпечення дотримання прав осіб, які належать до меншин; боротьба проти тортур, нелюдського та принизливого поведіння, забезпечення однакового ставлення; забезпечення дотримання прав дітей, забезпечення дотримання прав профспілок і основних трудових стандартів. [3]

Пропонуємо охарактеризувати кожен з цих напрямків більш детально. Імплементація міжнародних актів – це втілення норм та інших положень міжнародних актів у національну юридичну практику. Основним нормативно-правовим документом, який встановлює міжнародні стандарти прав людини є Загальна декларація прав людини, в преамбулі якої зазначено, що дана Декларація прийнята, як "взірець, відповідати якому мають прагнути усі народи і держави". [2, с. 6]

На сьогодні в Україні необхідно реформувати та вдосконалити юридичні засоби охорони та захисту прав людини. Незастосування у деяких випадках засобів охорони прав людини - одна з основних проблем у справі юридичного гарантування останніх в Україні. Відсутність у багатьох нормативних актах вказівки на санкції саме за невиконання (ухилення від виконання) службових обов'язків із застосуванням таких засобів, тобто за службову бездіяльність або ж невжиття санкцій навіть тоді, коли вони передбачені законом і виникли підстави для їх застосування, - ось головні причини їх безрезультативності. Такі засоби перетворюються на декларативно-пропагандистські акції, позбавлені гарантованого юридичного ефекту, а тому здатні лише дискредитувати закон, а не забезпечувати, гарантувати його реалізацію. [6, с. 120]

Забезпечення свободи вираження поглядів. На сьогодні в Україні наявні численні спроби виправдати спроби порушення свободи вираження поглядів, часто виключно з політичною метою, посиляючись на певні культурні, історичні, суспільні цінності, моральні та релігійні вірування тощо. З цією метою, ми вважаємо доречним ратифікацію Декларації «Про універсальність і право на свободу вираження поглядів», прийнятої 6 травня 2014 року в Парижі спеціальним доповідачем ООН з питань сприяння і захисту права на свободу поглядів та їх вільне вираження, Представником ОБСЄ з питань свободи ЗМІ, Спеціальним доповідачем ОАД з питань вираження поглядів та Спеціальний доповідач Африканської комісії з прав людини і народів з питань свободи вираження поглядів та вільного доступу до інформації. [4]

Забезпечення дотримання прав осіб, які належать до меншин. В березні-квітні 2014 року в Україну, по запиті Міністра закордонних справ, в Україну була надіслана Місія з оцінки стану справ із дотриманням прав людини та прав національних меншин, яка проводилася ОБСЄ. У звіті комісара ОБСЄ у справах національних меншин, оприлюдненому 12 травня 2014 року, визнається високий рівень міжнаціональної терпимості, традиційно притаманний Україні, а також підтримка, яку протягом багатьох років надають українські державні органи освіти мовами національних меншин та культурному розвитку національних меншин.

Втім, нормативно-правова база України, покликана забезпечувати захист прав національних меншин та їх підтримку, є фрагментованою, застарілою, а іноді – незрозумілою та суперечливою. Результатом цього стала істотна правова та практична невизначеність щодо конкретних аспектів захисту прав національних меншин. [7]

Боротьба проти тортур, нелюдського та принизливого поводження, забезпечення однакового ставлення. Проблема боротьби проти тортур та нелюдського, жорстокого принизливого ставлення набула особливої актуальності, враховуючи події зими 2013-2014 років. Так, в звіті Ради Європи з прав людини в Україні за цей період наголошується на наявності тортур та жорстокого поводження з боку міліції до активістів Євромайдану, та також на безкарності згаданих дій. Схожих висновків дійшов і комісар Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ, який в своєму звіті описує наявність істотної кількості порушень прав людини, які включали вбивства та побиття, а також випадки залякування та викрадення людей в період березня-квітня 2014 року.

Основним стержнем гармонізації українського законодавства в даній сфері до законодавства Європейського Союзу є Декларація Про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських і таких, що принижують гідність видів поводження і покарання від 9 грудня 1975 року, а також Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських і таких, що принижують гідність видів поводження і покарання від 10 грудня 1984 року, ратифікована 1987 року, що прийняті ООН.

Забезпечення дотримання прав дітей. Україна у 1991 році приєдналася до Конвенції ООН про права дитини, таким чином взявши на себе зобов'язання впроваджувати на національному рівні забезпечення та захист прав дитини. Однак, українське законодавство щодо прав дитини і надалі залишається декларативним, більш того, не всі права дитини, визначені Конвенцією, забезпечені відповідними законами. А якщо і забезпечені, то практика їх застосування залишається формальною або не відповідає зобов'язанням держави за Конвенцією.

Однак ситуація в країні в сфері забезпечення дотримання прав дітей дещо змінилася на краще в останні роки. Так, було прийнято Загальнодержавну програму "Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини" на 2011-2016 роки". Також, величезним кроком стало створення в 2011 році інституту Уповноваженого Президента з прав дитини в Україні.

Україні необхідно створити умови для найбільш ефективного виконання норм міжнародних документів, ратифікованих Україною, а також гармонізувати національне законодавство з цими нормами.

Окрім цього необхідно більш плідно та вузько співпрацювати з Міжнародною організацією праці (МОП), зокрема: ратифікувати й практично впровадити конвенції МОП і сприяти гармонізації національного законодавства з міжнародними трудовими нормами МОП та європейськими стандартами; реформувати трудове законодавство і підтримку реформ у сфері соціального страхування та соціального забезпечення; розроблення та реалізація програм забезпечення зайнятості, в тому числі молоді, інвалідів, осіб, постраждалих від торгівлі людьми; реформування статистики праці; сприяння формуванню і підвищенню ефективності адміністрації праці та її складових, в тому числі таких інституцій: державна інспекція праці, органи державного нагляду у сфері охорони праці, служба посередництва і примирення.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — К. : Преса України, 2009. — 80 с.
2. Загальна декларація прав людини (ООН, 1948 р.) // М. Дженіс, Р. Кей, Е. Бредлі, Європейське право у галузі прав людини: джерела і практика застосування. Пер. з англ. - К., 1997. – 130 с.
3. Про асоціацію між Україною та Європейським Союзом : Угода // [Електронний варіант] Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246581344
4. Про універсальність та свободу вираження поглядів : Декларація [Електронний варіант] / ООН, ОБСЄ, ОАД, - Париж, 2014р. – Режим доступу : <http://www.medialaw.kiev.ua/news/2590/>

-
5. Право Європейського Союзу: підручник для вузів / С.Ю. Кашкін [и др.]; під ред. С.Ю. Кашкіна. - М.: МАУП, 2004. - 925 с.
 6. Сидорук Т. Європейська інтеграція України : навч. Посібник [Текст] / Т. Сидорук, В. Павлюк, В. Малькін. – Л. : ПАІС, 2011. – С. 116-122.
 7. Стан справ із дотриманням прав людини і прав національних меншин : Звіт [Електронний варіант] / ОБСЄ, Гаага/Варшава, 2014р. – Режим доступу : <http://www.osce.org/uk/odihr/122193?download=true>